

Методичний підхід до оцінки бюджетного потенціалу регіону

Проведено узагальнення різних підходів до розуміння суті поняття «бюджетний потенціал регіону». Запропоновано його структурувати на наступні складові: бюджетний потенціал, на основі якого формується дохідна частина бюджету, бюджетний потенціал, що забезпечує надходження доходів до державного бюджету та резервний потенціал, який невикористаний на даний період часу, однак може бути задіяний до процесу забезпечення доходами регіонального та державного бюджету у майбутньому. Запропоновано методичний підхід до розрахунку бюджетного потенціалу регіону. Здійснено порівняльну оцінку резервних бюджетних потенціалів областей Західного регіону України. Окреслено основні резерви, використання яких суттєво підвищить забезпеченість доходами бюджетів різного рівня.

Ключові слова: бюджетний потенціал, регіон, валовий регіональний продукт, резерви наповнення бюджетів.

В сучасних трансформаційних умовах стабільний та ефективний розвиток регіону значною мірою обумовлюється наявним рівнем його бюджетного потенціалу та здатністю бюджетного механізму акумулювати на регіональному рівні необхідний обсяг фінансових ресурсів. Адже від результативності залучення та ефективності використання наявних у регіоні бюджетних ресурсів залежать можливості регіональних та муніципальних органів влади вирішувати проблеми соціально-економічного розвитку територій їхнього підпорядкування.

Проблемним аспектам щодо визначення суті та оцінки бюджетного потенціалу, а також дослідженню чинників, що мають безпосередній вплив на його формування, надають належну увагу в своїх публікаціях усе більше вітчизняних та іноземних науковців. Зокрема, проблеми формування доходів місцевих бюджетів та питання оцінки бюджетної забезпеченості територіальних громад досліджувались у наукових працях О. Василика, З. Герасимчук, С. Зенченко, Н. Вишнеської, Е. Косярової, В. Лексіна, І. Луїної, В. Опаріна, Ю. Пасічника, Д. Черник, М. Чумаченка, С. Юрія та ін. Серед дослідників дальнього зарубіжжя ці проблеми вивчали А. Аткинс, Р. Масгрейв, Дж. Стігліц. Однак у вітчизняній практиці досі немає єдиного загальноприйнятого розуміння суті категорії «бюджетний потенціал регіону», відсутні методичні підходи щодо його визначення у вартісному вимірі.

Цілями статті є визначення суті та структуризація бюджетного потенціалу регіону, окреслення методичного підходу щодо його оцінки та виявлення чинників, використання яких забезпечить його зростання у майбутньому.

У науковій літературі існують різні підходи щодо визначення сутності поняття бюджетний потенціал регіону. Для прикладу, бюджетний потенціал регіону розглядають як обсяг максимально можливих видатків, які в змозі профінансувати бюджет за рахунок власної доходної частини [1]. Відповідно до іншого підходу, бюджетний потенціал регіону трактують як суму отриманих податкових платежів до бюджету регіону, тобто по суті має місце ототожнення розуміння бюджетного та податкового потенціалів, що, на наш погляд, не зовсім пра-

вильно, оскільки поза увагою залишається значна частина бюджетних ресурсів (неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом), які залучаються до процесу забезпечення соціально-економічного розвитку регіону. Окремі дослідники пропонують визначати бюджетний потенціал регіону як суму всіх власних доходів бюджету області.

Найпоширенішим в економічних публікаціях є трактування бюджетного потенціалу регіону як суми доходів, що надійшли до бюджету області від суб'єктів господарювання, розташованих на її території та населення, що там проживає, а також доходів, отриманих державним бюджетом від економічної діяльності цих суб'єктів [2].

Однак, бюджетний потенціал регіону – це не тільки фактичні обсяги акумульованих за рахунок суб'єктів господарювання та населення регіону доходів до зведеного обласного та державного бюджетів, але й сукупність невикористаних можливостей. Тобто в структурі бюджетного потенціалу регіону необхідно виділяти його реально використовувану та резервну складові [3].

Структуру бюджетного потенціалу регіону можна представити як сукупність трьох основних складових: частка бюджетного потенціалу регіону, яка формується за рахунок податкових та неподаткових доходів, а також інших позабюджетних надходжень, які акумулюються в бюджеті області і використовуються для забезпечення соціально-економічного розвитку регіону; частка бюджетного потенціалу регіону, яка створена суб'єктами регіональної економіки, але згідно з чинним законодавством перерозподіляється в державний бюджет; частка бюджетного потенціалу регіону, яка на визначений період часу період часу не задіяна в реалізації процесів соціально-економічного розвитку регіонів, але є і може бути використана в перспективі. Цю частку доцільно досліджувати як можливий резерв бюджетного потенціалу.

З точки зору практичного значення для задоволення фінансових потреб регіону необхідно брати до уваги частку бюджетного потенціалу, яка надходить до регіонального бюджету в результаті перерозподілу державного бюджету. Це частина фінансових ресурсів, створених у регіонах і перерахованих до державного бюджету в результаті перерозподільчих процедур, що повертаються регіонам у формі офіційних державних трансфертів. Варто зазначити, що для окремих регіонів їх обсяг може переважати над тими доходами, які забезпечили суб'єкти господарювання цих областей для наповнення доходної частини державного бюджету.

Загальну величину бюджетного потенціалу регіону (БП_{заг}) можна визначити на основі формули:

$$БП_{заг} = БП_{вик.рег} + БП_{вик.дер} + БП_{рез} \quad (1)$$

де $БП_{вик.рег}$ – частка власного потенціалу, на основі якого формується доходна частина бюджету регіону;

$БП_{вик.дер}$ – частка використаного потенціалу, що забезпечує надходження доходів до державного бюджету;

$БП_{рез}$ – резервний потенціал, який не використаний на даний період часу, однак може бути задіяний до процесу забезпечення доходами регіонального та державного бюджету у майбутньому.

Основними напрямками використання резервного потенціалу є зниження рівня тінізації економіки, залучення зовнішніх інвестиційно-кредитних ресурсів для фінансування регіональних програм розвитку, забезпечення сприятливих умов для поживлення економічної активності бізнес середовища регіону та ін.

Фактична величина задіяного в розвиток регіону бюджетного потенціалу ($БП_{\text{вик.факт.рег}}$) визначається за формулою:

$$БП_{\text{вик.факт.рег}} = БП_{\text{вик.рег}} + ОДТ,$$

де $ОДТ$ – величина офіційних державних трансфертів, наданих державним бюджетом регіональному бюджету.

Зважаючи на регіональні особливості областей, вважаємо за доцільне визначення таких потенціалів не лише в абсолютних, але й у відносних величинах (в розрахунку на одного жителя). У таблиці 1 наведено значення обсягу використаного (реального) бюджетного потенціалу Львівської області за 2006-2009 рр. для забезпечення наповнення державного бюджету, а також обсяги офіційних державних трансфертів, надані бюджету регіону.

Розрахунки показали, що Львівщина у 2006 р. перерахувала до державного бюджету на 1793,3 млн. грн. більше у порівнянні з отриманою фінансовою допомогою від держави (офіційними трансфертами). Протягом наступних двох років різниця між перерахованими до держбюджету доходами та отриманими офіційними трансфертами зростала (у 2007 р. – 3215,7 млн. грн., в 2008 р. – 4184,9 млн. грн.), однак у 2009 р. вона суттєво знизилась й склала лише 2812,8 млн. грн. Така ситуація є ознакою того, що бюджетний потенціал Львівщини забезпечує бюджетними коштами не лише власні потреби області, а й бере участь у забезпеченні надходжень до державного бюджету. Самодостатність регіону з точки зору його бюджетної забезпеченості можна охарактеризувати за допомогою визначення різниці між обсягом доходів, направлених регіоном до державного бюджету, та офіційними державними трансфертами, що надходять до нього. Фактично Львівська область є бюджетним донором, а державна допомога у вигляді офіційних трансфертів зумовлена передусім надмірною централізацією бюджетного процесу. Тобто існують серйозні диспропорції у процесі формування та перерозподілу доходів між державним та регіональними бюджетами через те, що основні джерела доходів, які зосереджені в регіоні, закріплені за державним бюджетом. Лєвова частка потреб регіонів у бюджетних коштах задовольняється завдяки фінансовій допомозі з боку держави. Для прикладу, місцеві податки та збори фор-

Таблиця 1

Складові реального бюджетного потенціалу Львівської області

Показники	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
	млн. грн.				грн. на одного жителя			
$БП_{\text{вик.дер}}$ (доходи перераховані до Держбюджету)	4716,8	5826,6	7914,5	6827,9	1836,5	2276,2	3100,2	2678,0
$ОДТ$ (офіційні державні трансферти)	2923,5	2610,3	3729,6	4015,1	1138,3	1019,7	1460,9	1574,8
$БП_{\text{вик.рег}}$ (власні доходи бюджету регіону)	1656,1	2369,8	3046,4	3034,5	644,8	925,8	1193,3	1190,2
$БП_{\text{реал}}$ ($БП_{\text{вик.рег}} + БП_{\text{вик.дер}}$)	6372,9	8196,4	10960,9	9862,4	2481,3	3202,0	4293,5	3868,2
$БП_{\text{вик.факт.рег}}$	4579,6	4980,1	6776,0	7049,6	1783,1	1945,5	2654,2	2765,0

* За даними Головного фінансового управління Львівської обласної державної адміністрації.

мують до 2% доходної частини місцевих бюджетів, тоді як в ЄС їх частка сягає 30% [4]. Чи виправиться ситуація на краще після всіх нововведень, передбачених Бюджетним та Податковими кодексами, покаже час. Варто лише зазначити, що функція перерозподілу по суті не перерозподіляє, а виступає в ролі фінансового забезпечення регіональних бюджетів, оскільки офіційні державні трансферти є головним джерелом їх наповнення.

Протягом 2006-2008 рр. обсяги реально використовуваного бюджетного потенціалу Львівської області демонстрували тенденцію росту, однак у 2009 р. він зменшився порівняно з попереднім роком. Це зумовлено зниженням рівня економічної активності суб'єктів господарювання як в Україні загалом, так і в окремих її регіонах, а також негативним впливом світової фінансової кризи, наслідки якої відчуває вітчизняна економіка і сьогодні.

Аналогічна оцінка була проведена й по інших областях Західного регіону, а її результати показали, що бюджети областей є вкрай залежні від державної фінансової допомоги, адже в середньому по Західному регіону на офіційні державні трансфери припадає близько $\frac{2}{3}$ усіх доходів бюджетів. Власний бюджетний потенціал Львівщини забезпечує формування майже половини доходів, необхідних для функціонування бюджетної сфери регіону, власні бюджетні потенціали Івано-Франківської та Волинської області – близько третини необхідних доходів. Найпроблемнішою є ситуація з забезпечення власними доходами бюджетів Закарпатської, Тернопільської та Чернівецької областей, адже, починаючи з 2007 р., їх залежність від зовнішньої фінансової допомоги лише посилювалась, а їх власні бюджетні потенціали у 2009 р. забезпечували лише близько $\frac{1}{5}$ від загальних (включаючи офіційні державні трансферти) доходів бюджетів цих регіонів.

Резервний бюджетний потенціал регіону пропонується визначати шляхом сумування можливих надходжень до регіонального та державного бюджетів, що можуть мати місце при використанні прихованих або ж невикористовуваних резервів, серед яких необхідно відзначити мінімізацію рівня тінізації економіки. За експертною оцінкою Рахункової палати України [5], обсяг тіньової економіки нашої країни становить понад 40% від офіційного ВВП, фахівці Світового банку оцінюють її близько 50%, на думку ж окремих як вітчизняних, так і зарубіжних експертів та дослідників, її розмір визначається в межах 60% від ВВП [6].

Наближені значення потенційно недоотриманих бюджетних надходжень можливо визначити на основі співставлення обсягів валового регіонального продукту та тіньової економіки. Якщо припустити, що обсяги тіньової економіки у Львівській області є близьким до її середнього значення по державі загалом, то можна розрахувати обсяги недоотриманих бюджетних надходжень, які фактично відображатимуть вагому частину й резервного (невикористаного) бюджетного потенціалу регіону. Реальні втрати держбюджету від прихованого ПДВ, що має місце у зв'язку з існуванням тіньового сектору економіки, по кожному регіону пропонується розраховувати як добуток обсягів необлікованого ВРП та коефіцієнта ефективної ставки ПДВ. За оцінками дослідників [7; 8], розмір ефективної ставки ПДВ протягом 2006-2008 рр. коливався у межах 10%.

У таблиці 2 наведено фактичні дані щодо обсягів ВРП областей Західного регіону України та розміри сплачених до бюджетів різного рівня суб'єктами господарювання області податків на прибуток, а також розрахункові дані тіньових регіональних ВРП. На основі цих вихідних даних було проведено розрахунок обсягів бюджетних втрат від недоотриманих надходжень, а саме ПДВ та податку на прибуток, які фактично є одними з основних складових резервного потенціалу регіонів.

Таблиця 2

Можливості щодо підвищення доходної частини бюджетів областей та державного бюджету України за 2006-2009 рр. *

№ п/п	Область/регіон	Валовий регіональний продукт						Тіньовий валовий регіональний продукт						Сплачений податок на прибуток																	
		млн. грн.						млн. грн.						млн. грн.																	
		2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009														
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30		
1.	Волинська	7687	10072	12784	12225	3843,5	5036	6392	6112,5	164,5	205,9	302,6	266,3	384,4	503,6	639,2	611,3	82,3	103,0	151,3	133,1	466,6	606,6	790,5	744,4	447,0	585,2	762,9	718,0		
2.	Закарпатська	8185	10508	13308	12542	4092,5	5254	6654	6271	143,5	201,4	283	183,6	409,3	525,4	665,4	627,1	71,8	100,7	141,5	91,8	481,0	626,1	806,9	718,9	386,7	503,9	648,9	577,5		
3.	Івано-Франківська	11316	13916	17883	17241	5658	6958	8941,5	8620,5	220,9	298,6	339,7	245,6	565,8	695,8	894,2	862,1	110,5	149,3	169,9	122,8	676,3	845,1	1064,0	984,9	488,1	611,2	770,4	713,3		
4.	Львівська	21486	27987	35534	35955	10743	13993,5	17767	17978	804,4	1077,7	1441,3	1018,2	1074,3	1399,4	1776,7	1797,8	402,2	538,9	720,7	509,1	1476,5	1938,2	2497,4	2306,9	574,9	757,2	978,2	904,8		
5.	Тернопільська	6452	8276	10618	11173	3226	4138	5309	5586,5	87,1	119,1	154,8	102,3	645,2	827,6	1061,8	1117,3	43,6	59,6	77,4	51,2	366,2	473,4	608,3	609,8	331,2	430,9	556,4	560		
6.	Чернівецька	5126	6672	8833	8484	2563	3336	4416,5	4242	81,1	141,1	189,8	129,1	512,6	667,2	883,3	848,4	40,6	70,6	94,9	64,5	296,9	404,2	536,6	488,7	327,5	446,8	593,5	540,4		
	Західний регіон	60252	77431	98960	97260	30126	38715,5	49480	48630	1501,5	2043,8	2711,2	1945,5																		
Продовження табл. 2																															
№ п/п	Недоотриманий ПДВ	Недоотриманий податок на прибуток підприємств						Резервний потенціал (сума недоотриманих ПДВ та податку на прибуток)						Резервний потенціал																	
		млн. грн.						грн. на одного жителя						грн. на одного жителя																	
		2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009														
1	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30															
1.	384,4	503,6	639,2	611,3	82,3	103,0	151,3	133,1	466,6	606,6	790,5	744,4	447,0	585,2	762,9	718,0															
2.	409,3	525,4	665,4	627,1	71,8	100,7	141,5	91,8	481,0	626,1	806,9	718,9	386,7	503,9	648,9	577,5															
3.	565,8	695,8	894,2	862,1	110,5	149,3	169,9	122,8	676,3	845,1	1064,0	984,9	488,1	611,2	770,4	713,3															
4.	1074,3	1399,4	1776,7	1797,8	402,2	538,9	720,7	509,1	1476,5	1938,2	2497,4	2306,9	574,9	757,2	978,2	904,8															
5.	322,6	413,8	530,9	558,6	43,6	59,6	77,4	51,2	366,2	473,4	608,3	609,8	331,2	430,9	556,4	560															
6.	256,3	333,6	441,7	424,2	40,6	70,6	94,9	64,5	296,9	404,2	536,6	488,7	327,5	446,8	593,5	540,4															
Σ	5018,6	5878,6	6956,0	4881,1	2756,8	3028,9	3363,6	972,5	3763,4	4893,5	6303,6	5853,6	456,3	595,0	767,7	713,4															

* Авторські розрахунки.

Результати дослідження засвідчили, що в середньому по Західному регіону резервний бюджетний потенціал зріс від 456,3 (у 2006 р.) до 767,7 грн. на одного жителя (в 2008 р.), однак в 2009 р. він знизився на 7,1% і становив 713,4 грн. на особу. Аналогічною була динаміка його формування й для усіх без винятку західних областей України. Найвищими можливостями щодо додаткового наповнення доходами бюджетів різного рівня володіє Львівська область, у 2009 р. її резервний бюджетний потенціал в розрахунку на одного жителя на чверть перевищував аналогічний середній по Західному регіону. Практично ідентичними до середнього обласного значення в 2009 р. були резервні бюджетні потенціали Волинської та Івано-Франківської областей, а величина даного потенціалу Закарпатської, Тернопільської та Чернівецької областей була найнижчою і становила лише $\frac{3}{4}$ від середнього по Західному регіону.

Як показали результати проведених досліджень, лише за рахунок мінімізації такого явища, як тіньова економіка, в регіоні можна додатково отримати доходи, співставні з їх власними бюджетами. Необхідно зазначити, що реально резервний бюджетний потенціал кожного з досліджуваних регіонів є вищим від отриманих розрахункових значень, оскільки існують й інші можливості з додаткового наповнення бюджетів області та держави.

На основі формули 1 визначаємо загальний бюджетний потенціал регіону, в таблиці 3 наведено розрахункові його значення для Львівської області за 2006-2009 рр.

Як свідчать одержані результати, загальний бюджетний потенціал Львівської області протягом 2006-2008 рр. збільшився у 1,7 разу і на кінець 2008 р. становив майже 13,5 млрд. грн. Однак у 2009 р. він навпаки зменшився на 10,0% від наявного в попередньому році і склав близько 12,2 млрд. грн.

Така зміна спричинена насамперед негативними наслідками світової фінансово-економічної кризи, які мали деструктивний вплив на економіку держави загалом та всіх без винятку вітчизняних регіонів зокрема.

В результаті проведеної оцінки з'ясовано, що протягом досліджуваного періоду лише близько чверті загального бюджетного потенціалу Львівщини було використано на забезпечення потреб самого регіону, більша його половина формувала дохідну частину державного бюджету. Майже п'ята частина наявного в області бюджетного потенціалу не використана для формування надходжень до бюджетів різних рівнів.

Таблиця 3

Розрахункові значення загального бюджетного потенціалу Львівської області *

Показники	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
	млн. грн.				грн. на 1-го жителя			
<i>БП_{реал}</i> (використаний потенціал)	6372,9	8196,4	10960,9	9862,4	2481,3	3202,0	4293,5	3868,2
<i>БП_{рез}</i> (резерви)	1476,5	1938,2	2497,4	2306,9	574,9	757,2	978,2	904,8
<i>БП_{заг}</i> (весь потенціал)	7849,4	10134,6	13458,3	12169,3	3056,1	3959,1	5271,8	4773,0

* Авторські розрахунки.

Очевидно, що реальна величина обсягу загального бюджетного потенціалу Львівської області є більшою у порівнянні з тією, яку одержано при розрахунку. Адже при визначенні обсягу резервного потенціалу західних областей України враховувались два ключові чинники, що впливають на його формування, а саме прихований податок на прибуток та величина ПДВ, які мають місце внаслідок функціонування тіньового сектору економіки. Проте існують й інші приховані резерви, використання яких дозволить підвищити наповнюваність бюджетів.

Значні резерви з забезпечення додатковими доходами як регіонального, так і державного бюджетів можна задіяти, досягнувши мінімізації негативного впливу на бюджетний процес так званих схем «сірого» імпорту, або ж необґрунтованого відшкодування ПДВ. Ще одним напрямком використання резервного бюджетного потенціалу регіону є зниження масштабів тінізації зарплати (так звана практика виплати частини заробітної плати працівникові в «конверті»). За оцінками вітчизняних аналітиків, економія підприємств в умовах нелегальних розрахунків з найманими працівниками складає не менше 20% фонду оплати праці – по суті, це недоотримані бюджетні надходження.

Відповідно до прийнятих нещодавно змін до бюджетного та запровадження в господарську практику податкового кодексу важливим інструментом використання наявного бюджетного потенціалу регіону став запроваджений податок на нерухомість. Однак його запровадження згідно з законодавчо оформленими нормами залишає значні фінансові ресурси поза бюджетним процесом, адже розмір податку на житлову нерухомість залежить не від вартості об'єкта, а від його житлової площі. Це не зовсім відповідає практиці розвинених країн світу та в економічному сенсі не цілком раціонально, оскільки два рівноцінні за житловою площею приватні будинки можуть суттєво різнитися за своєю реальною вартістю, а отже, логічно, щоб розмір стягнутого податку за кожен з них залежав від вартості об'єкта оподаткування.

Окрім того, існують непоодинокі випадки, коли об'єкти нерухомості, які юридично належать до об'єктів незавершеного будівництва, фактично експлуатуються власниками, таким чином не підпадаючи під оподаткування. В такий спосіб власники фіктивних недобудов у законний спосіб ухиляються від оподаткування наявної в них нерухомості. Усунення цих податкових прогалин сприятиме підвищенню використання наявного бюджетного потенціалу, а саме забезпечить зростання власних надходжень до бюджетів регіонів.

Вагомим потенційним резервом наповнення як державного бюджету, так і бюджетів нижчого рівня є доходи крупних компаній, що є іноземними резидентами та зареєстровані в так званих офшорних зонах. Не вдаючись у механізми (серед яких основними є трансферне ціноутворення та недостатня капіталізація) легальної мінімізації податкових зобов'язань таких структур перед державою, лише відзначимо, що за оцінками експертів, щорічно державний бюджет недоотримує близько одного мільярда доларів США.

Підсумовуючи вищенаведене, варто зазначити, що під бюджетним потенціалом регіону слід розуміти сукупність лише тих доходів, забезпечують надходження до регіонального бюджету й формуються власними зусиллями території (так звані власні доходи); надходжень, які забезпечує регіон до державного бюджету та резервів, залучення яких дозволить підвищити наповненість доходної частини як регіонального, та і державного бюджетів.

Запропонований методичний підхід, на наш погляд, дозволяє вирішувати такі наукові завдання:

- розраховувати фактичні значення регіональних бюджетних ресурсів, що можуть бути залучені для вирішення соціальних, економічних, управлінських та інших завдань, пов'язаних з функціонуванням регіону, а також забезпечувати підвищення наповнюваності державного бюджету;
- формувати інформаційно-аналітичне підґрунття, необхідне для аналізу та виявлення резервів забезпеченості доходами регіонального бюджету;
- проводити міжрегіональну оцінку та порівняння результативності використання потенціалу для забезпечення бюджетів областей власними доходами, а також здійснювати прогнозування динаміки її формування у короткотривалій перспективі.

Як показали результати проведених досліджень, однією з основних проблем вітчизняного бюджетного процесу є надмірна його централізація, державна допомога адміністративно-територіальним одиницям у вигляді офіційних трансфертів виконує роль не перерозподілу, а скоріш фінансового забезпечення потреб регіонів. Отже, існує необхідність критичного перегляду структури та переліку джерел наповнення державного та регіональних бюджетів. За бюджетами областей доцільно закріпити більшу частину неподаткових надходжень, формування яких забезпечують її суб'єкти господарювання, оскільки значна частина таких надходжень є платою за використання наявних на території області ресурсів.

У подальших дослідженнях необхідно акцентувати увагу на розробці та запровадженні механізмів залучення до бюджетного процесу наявних у регіонах резервів. Адже лише за рахунок мінімізації такого негативного в економічному сенсі явища, як тіньова економіка, західні регіони можуть додатково акумулювати до бюджетів різного рівня фінансові ресурси, обсяг яких є близьким до величини власних доходів регіональних бюджетів.

Список використаних джерел

1. Зенченко С. В. Бюджетный потенциал региона и методические подходы к его оценке. / С. В. Зенченко // Региональные проблемы преобразования экономики. – 2008. – №1. – С. 186-198.
2. Колярова Э. К. Управление воспроизводством финансового потенциала региона : автореф. дис. на стиск. научн. степени канд. экон. наук / Э. К. Колярова. – Ижевск, 2005. – 20 с.
3. Фінансовий потенціал регіону та вдосконалення методології його оцінки : науково-аналітична записка / Козоріз М. А., Люткевич О. М., Пушак Я. Я. [та ін.] ; ІРД НАН України. – Львів, 2010 – 32 с.
4. Щодо шляхів забезпечення оптимального розподілу фінансових ресурсів в бюджетній системі України. – Режим доступу : <http://niss.gov.ua>.
5. Половина економіки пішла в тінь – країна відкотилася на 5 років назад – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/news/2009/09/8/4174138/>.
6. Новий курс: реформи в Україні 2010-2015 : національна доповідь / за заг. ред. В. М. Геєця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2010. – С. 158.
7. Пислиця А. Податок на додану вартість: втрати бюджету від тіньового сектора економіки / А. Пислиця // Економіка. – 2010. – №6(106). – С. 52-56.
8. Напрями та механізми підвищення фіскальної та регулятивної ефективності ПДВ : Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/247/>.

9. Вишневецька Н. В. Бюджетна політика: регіональний аспект : [моногр.] / Н. В. Вишневецька. – Луцьк : РВВ «Вежа»; Волин. держ. ун-ту ім. Л. Українки, 2007. – 244 с.
10. Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин. / І. О. Луніна. – К. : Наук. думка, 2006. – 432 с.
11. Проблемы формирования бюджетного потенциала муниципалитетов в реализации финансовой политики региона. – Режим доступа : <http://www.dialogvon.ru/uk/2002/n02/s02-2-09.htm>.
12. Податок на розкіш – багаті не заплачуть? – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/~ /2/0/all/2010/07/25/204469>.
13. Юрій С. І. Місцеві бюджети і регіональні відмінності / С. І. Юрій, О. П. Кириленко // Регіональна економіка. – 2000. – №4. – С. 104.

Козориз М.А., Пушак Я.Я. Методологический подход к оценке бюджетного потенциала региона.

Проведено обобщение различных подходов к пониманию сущности понятия «бюджетный потенциал региона». Предложено его структурировать на следующие составляющие: бюджетный потенциал, на основе которого формируется доходная часть бюджета региона, бюджетный потенциал обеспечивающий поступление доходов в государственный бюджет и резервный потенциал, который не использован на данный период времени, однако может быть задействован в процесс обеспечения доходами регионального и государственного бюджета в будущем. Предложен методический подход к расчету бюджетного потенциала региона. Осуществлена сравнительная оценка резервных бюджетных потенциалов областей Западного региона Украины. Определены основные резервы, использование которых существенно повысит обеспеченность доходами бюджетов разного уровня.

Ключевые слова: бюджетный потенциал, регион, валовой региональный продукт, резервы наполнения бюджетов.

Kozoriz M.A., Pushak Ya.Ya. Methodological Approach to Regional Budgetary Capacity Evaluation.

A synthesis of different approaches to understanding the concept of «budgetary capacity of the region» is conducted. Its structural components are presented as following: budgetary capacity, which forms the revenues component of regional budget, budgetary capacity, which provides revenues for state budget, and reserve capacity that is unused as for now, however, it may be involved in the process of providing regional and state budget with revenues in the future. Methodical approach to monitoring the budgetary potential of the region is proposed. Comparative assessment of the reserve budgetary potentials of the Western regions of Ukraine is conducted. Main reserves, the use of which would significantly increase the budgetary revenue maintenance at different levels, are defined.

Key words: budgetary capacity, region, gross regional product, budgetary revenue reserves.

Надійшло 01.06.2011 р.